

صلى الله عليه وسلم

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه اراک

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
کارشناسی ارشد ادبیات فارسی

عنوان پایان نامه:

نقد و تحلیل ساختار استعاره در اشعار نادر نادرپور

پژوهشگر

فاطمه میرزاجانی

استاد راهنما

دکتر محمدرضا عمرانیپور

استاد مشاور

دکتر فروغ صهبا

زمستان ۱۳۹۲

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان پایان نامه:

نقد و تحلیل ساختار استعاره در اشعار نادر نادرپور

نام و نام خانوادگی دانشجو: فاطمه میرزاجانی

پایان نامه ارائه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از فعالیت های

تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته زبان و ادبیات فارسی از

دانشگاه اراک

اراک-ایران

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه عالی و با نمره: .....

دکتر محمدرضا عمران پور (استاد راهنما و رئیس کمیته) ..... دانشیار

دکتر فروغ صهبا (استاد مشاور) ..... دانشیار

دکتر جلیل مشیدی (استاد داور) ..... دانشیار

زمستان ۱۳۹۲

تقدیم به تکیه گاه زندگی

سپاسگزاری

«منت خدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت»
شایسته است از خداوندی که نعمات بی حد و مرز خود را بدون هیچ گونه منتی در اختیار بندگانش قرار داده تشکر نموده، اظهار نمایم که بدون عنایات الهی و یاری خداوند متعال سعی بنده راه به جایی نمی‌برد. امید است که بنده با شکرگزاری به درگاه حق بتوانم ذره‌ای از الطاف الهی را سپاسگزار و قدردان باشم.

بدون شک به ثمر نشستن هر تحقیقی بدون همکاری و یاری عوامل مرتبط میسر نمی‌شود. این رساله که حاصل تلاش چندین ماهه جهت کسب درجه کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات فارسی می‌باشد، اینک به یاری خداوند متعال به صورت مجموعه‌ی حاضر در آمد که امید است راهگشایی باشد برای پژوهشگران و منتقدان در رشته ادبیات فارسی که علاقه‌مند به تحقیق و پژوهش در این زمینه می‌باشند. انشا... که این مجموعه از دید استادان گرانقدرم بخصوص استاد راهنمای بنده در انجام این تحقیق، جناب آقای دکتر عمرانیور مورد قبول واقع گردد.

وظیفه خود می‌دانم که از تمامی سروران و عزیزانی که در طول انجام این تحقیق و به ثمر نشستن آن، بنده را یاری نموده‌اند خصوصاً همسر فداکار و صبورم که در طول دوران تحصیل و انجام این تحقیق از راهنمایی و کمک‌های خود بنده را محروم نساختند تشکر و قدردانی نمایم. از استاد گرانقدر و بزرگوام جناب آقای دکتر محمدرضا عمرانیور که نه تنها به عنوان یک استاد بلکه همچون پدری صبور راهنما و راهگشای اصلی بنده در این پایان نامه بودند و از هیچ راهنمایی چه در خصوص مسایل درسی و چه در خصوص مسایل روحی در قبال بنده دریغ ننمودند نهایت سپاس را دارم همچنین از زحمات و صبوری‌های استاد مشاورم، سر کار خانم دکتر صهبا که جایگاه ویژه‌ای در ذهن بنده دارند کمال تشکر را دارم.

در پایان از تمامی استادانی که در رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه اراک در محضر ایشان در دو دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد کسب علم نموده‌ام و همگی حقی بر گردن بنده دارند سپاسگزاری نموده، از تمامی ایشان درخواست حلالیت می‌کنم.

چکیده:

تا کنون اشعار نادر نادرپور از دیدگاه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است اما از آنجایی که شعر برخی از شاعران معاصر و به خصوص ابعاد دقیق‌تر شعر آن‌ها مهجور واقع شده، در این پایان‌نامه سعی شده است که یکی از ویژگی‌های شعر نادر پور که تا کنون مورد توجه منتقدان و پژوهشگران نبوده است مورد نقد و بررسی دقیق قرار بگیرد این ویژگی توجه بسیار وی به استعاره است. در شعر نادرپور استفاده از استعاره و همچنین تشبیه که پایه و اساس استعاره است بسیار چشمگیر و برجسته است؛ اما نکته‌ای که حائز اهمیت است، گوناگونی و تنوع ساختاری است که نادرپور برای ایجاد استعارات خود به کار برده است. می‌توان گفت تقریباً تمام استعاراتی که در شعر نادرپور به کار برده شده بداهتاً ساخته و پرداخته‌ی ذهن اوست و عمدی در ایجاد آن‌ها وجود نداشته است و همین موضوع زیبایی استعارات وی را دو چندان می‌کند؛ چرا که از تمام استعاراتش بوی تازگی بر می‌آید و با وجود تکراری بودن برخی از آن‌ها مخاطب را دلزده و خسته نمی‌گرداند. ساختار استعارات نادرپور به گونه‌ای است که می‌توان آن‌ها را به دسته‌های مختلفی تقسیم‌بندی کرد و هر کدام از آن‌ها را به طور دقیق مورد بررسی قرار داد.

این پایان‌نامه در پنج فصل اصلی به بررسی ساختار استعارات به کار رفته در اشعار نادرپور می‌پردازد:

فصل اول: شامل کلیات و تعاریفات استعاره و انواع آن در کتب بلاغی است و همچنین مقدمه‌ای که انواع ساخت استعاره و بررسی و تحلیل دقیق آن‌ها را بیان می‌کند.

فصل دوم: تحلیل و نقد ساخت انواع استعارات موجود در اشعار نادرپور به همراه دسته‌بندی انواع مختلف ساخت‌های به کار رفته در استعارات وی که توسط نگارنده ایجاد شده است.

فصل سوم: بررسی انواع پندارگرایی نادرپور در استعارات موجود در دفترهای وی

فصل چهارم: بررسی ارکانی که وی در استعارات خود به کار برده است.

فصل پنجم: نتیجه بررسی و تحلیل‌های انجام شده و ارائه نکات ریز و جدیدی که تا کنون مورد توجه محققین و پژوهشگران نبوده است.

کلید واژه: نادرپور، استعاره، تحلیل، ساختار

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	۱-۱- مقدمه: .....
۲	۲-۱- بیان مسئله و طرح سوالات تحقیق: .....
۴	۳-۱- پیشینه تحقیق: .....
۴	۴-۱- فرضیه‌های تحقیق: .....
۵	۵-۱- روش تحقیق: .....
۶	۶-۱- اهداف تحقیق: .....
۷	۷-۱- کلیات: .....
۷	۱-۷-۱- استعاره: .....
۹	۲-۷-۱- نادر نادرپور: .....
۱۵	۱-۲- پیشگفتار: .....
۱۷	۲-۲- استعاره مصرحه: .....
۱۹	۳-۲- استعاره مصرحه در قالب ارکان جمله: .....
۱۹	۱-۳-۲- اسم (استعاره مصرحه اسمیه): .....
۲۱	۲-۳-۲- فعل (استعاره مصرحه فعلیه): .....
۲۲	۴-۲- ساخت استعاره مصرحه در قالب بدون وابسته (ساده) یا وابسته‌دار: .....
۲۳	۱-۴-۲- استعاره‌های تک ساختی: .....
۲۴	۲-۴-۲- استعاره‌هایی که از یک ساخت با وابسته تشکیل شده‌اند: .....
۲۹	۵-۲- استعاره مکنیه: .....

- ۳۲ ..... استعاره فشرده مکنیه: ۱-۵-۲
- ۳۵ ..... استعاره فشرده اضافی: ۱-۱-۵-۲
- ۳۹ ..... استعاره فشرده اضافی همراه با صفت بیانی: ۲-۱-۵-۲
- ۴۱ ..... استعاره فشرده اضافی همراه با وابسته ۳-۱-۵-۲
- ۴۲ ..... استعاره فشرده اضافی با واژه‌ی میانجی: ۴-۱-۵-۲
- ۴۸ ..... استعاره‌های فشرده وصفی: ۵-۱-۵-۲
- ۵۱ ..... استعاره فشرده وصفی با وابسته: ۶-۱-۵-۲
- ۵۵ ..... استعاره فشرده ندایی: ۷-۱-۵-۲
- ۵۶ ..... استعاره گسترده: ۲-۵-۲
- ۶۰ ..... استعارات گسترده در ارتباط با فعل جمله: ۱-۲-۵-۲
- ۶۷ ..... استعارات گسترده‌ای که در قالب عبارت هستند و با فعل در ارتباط نیستند: ۲-۲-۵-۲
- ۷۱ ..... استعارات گسترده ندایی: ۳-۲-۵-۲
- ۷۷ ..... ارکان استعاره های مکنیه: ۱-۳-۳
- ۷۸ ..... اجزای طبیعت: ۱-۱-۳
- ۸۵ ..... اسم معنی: ۲-۱-۳
- ۹۰ ..... نام اشیا: ۳-۱-۳
- ۹۴ ..... اعضای بدن: ۴-۱-۳
- ۹۷ ..... ارکان استعاره‌های مصرحه: ۲-۳
- ۹۷ ..... حالاتی از اعمال انسان: ۱-۲-۳
- ۹۸ ..... اعضای بدن: ۲-۲-۳
- ۱۰۰ ..... پدیده‌های طبیعی: ۳-۲-۳

- ۱۰۲ ..... نام اشیا: ۴-۲-۳
- ۱۰۳ ..... سایر مستعارمنه های موجود در استعارهای مصرحه: ۵-۲-۳
- ۱۰۷ ..... پندار گرای نادریور در استعاره: ۱۰۷
- ۱۰۹ ..... تجریدگرایی: ۱-۱-۴
- ۱۱۰ ..... تجسم گرایی: ۲-۱-۴
- ۱۱۳ ..... جسم پنداری: ۱-۲-۱-۴
- ۱۱۵ ..... سیال پنداری: ۲-۲-۱-۴
- ۱۱۸ ..... جاندار پنداری: ۳-۲-۱-۴
- ۱۲۰ ..... انسان پنداری: ۱-۳-۲-۱-۴
- ۱۲۵ ..... حیوان پنداری: ۲-۳-۲-۱-۴
- ۱۲۷ ..... گیاه پنداری: ۴-۳-۲-۱-۴
- ۱۳۱ ..... نتیجه: ۱-۵
- ۱۳۶ ..... منابع و مأخذ: ۱۳۶

فصل اول

کلیات و طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه:

محور اصلی این تحقیق نقد و تحلیل ساختار استعاره در اشعار نادرپور است. نکته قابل توجه این است که شاعران خمیر مایه صور خیال را از جهان بیرون و محیط زندگی خود می‌گیرند و با تصرف ذهنی خود، آن‌ها را باز آفرینی می‌کنند و البته استعاره هم یکی از بارزترین و شاعرانه‌ترین صورتهای خیالی است که نادرپور به کرات از آن‌ها بهره برده است و اشعار او آینه‌ای است شفاف از استعاره‌های جدید و بکر با ساخت‌های مختلف که با حس‌آمیزی تشخیص و تشبیه تلفیق شده و بیشتر از هم طبیعت محض که در کل اشعار نادرپور و به خصوص استعارات بدیعی‌شان جاندار انگاشته شده است در شعرش جلوه‌گری می‌کند.

با توجه به مطالب فوق نگارنده در نظر دارد که طی مطالعات انجام شده در زمینه ساختار استعاره و بررسی موضوعی آن در آثار نادرپور و به خصوص دفتر اول وی مجموعه آفرینش‌های هنری و شاعرانه نادرپور در زمینه استعاره را مورد بررسی قرار داده و ساختار آن‌ها را نقد و تحلیل نماید و نیز نقش این استعاره‌ها و نوع ساخت آن‌ها را در زیباسازی شعر نادرپور با توجه به نقد زیبایی‌شناسانه مورد تحلیل دقیق قرار دهد.

۱-۲- بیان مسئله و طرح سوالات تحقیق:

مهم‌ترین قواعد مبحث صور خیال بر علم بیان تکیه دارد بنابراین علم بیان یکی از مهم‌ترین قلمروهای زیبایی‌شناسی شعر فارسی محسوب می‌شود. از طرفی مهم‌ترین عنصر زیبایی‌شناسی و خیال‌پردازی یعنی «استعاره» در حیطه این علم قرار دارد. چرا که در استعاره نام و عنوان اصلی از شیء جدا می‌شود و چنان عمل می‌شود که گویی اسمی ندارد و نام دیگری به خود می‌پذیرد تا این‌که تشبیه اصلی که قصد اصلی سخنور بوده است در دل نهان می‌ماند... از

خصوصیات مهم این صنعت یکی این است که معنای بسیار را در لفظ اندک نشان می‌دهد و از یک صدف چندین مروارید بیرون می‌آورد.

در این رساله سعی شده است که با توجه به نقد و تحلیل ساختار انواع استعاره در شعر نادرپور یعنی تمام دفترهایش به خصوص در دفتر اول وی که به نام «چشم‌ها و دست‌ها» است نقش زیبایی‌سازی آن‌ها هم مورد بررسی قرار گیرد و از طرف دیگر ارکانی را که نادرپور برای ساخت این استعاره‌ها به کار برده و همینطور نوع پندارگرایی وی در انواع این ساخت‌ها مورد بررسی دقیق و موشکافانه قرار بگیرد تا با ارائه مثال‌های مختلف از انواع این ساخت‌ها ضمن آشنایی بیشتر با اشعار نادرپور انواع ساخت‌های استعاره‌های وی این رساله به عنوان مرجعی جامع و رسا پیش روی پژوهشگران قرار بگیرد.

انتخاب دفتر چشم‌ها و دست‌ها به عنوان مرجع کار و دقت نظر بیشتر روی این دفتر به این دلایل صورت گرفته است. اول اینکه دفتر شعرها و دست‌ها یکی از پر مخاطب‌ترین و تاثیرگذارترین دفاتر شعری نادرپور است در ثانی ساخت‌های به کار رفته در این دفتر نسبت به سایر دفاتر وی گستردگی بیشتری از نظر تعدد انواع ساخت دارند و در آخر اینکه این دفتر قدیمی‌ترین دفتر وی است و از نظر دقت نظر شاعرانه و بداهت اشعارش از سایر دفاتر برجسته‌تر به نظر می‌رسد.

جمع‌آوری این رساله و پژوهش و تحقیق در مورد انواع ساخت استعاره‌های نادر نادرپور در ابتدا ذهن نگارنده را متوجه چند سوال اصلی کرد که به عنوان محورهای تحقیق به کار گرفته شد و سعی شد که در ضمن پژوهش به آن‌ها جواب داده شود:

- ۱- نادرپور از چه الگوهایی برای ساخت استعاره بهره برده است؟
- ۲- چه رابطه‌ای بین ساخت استعاره و هدف زیبایی‌شناختی آن وجود دارد؟
- ۳- چه ساخت‌هایی در شعر نادرپور از بسامد بالاتری برخوردار است و چرا؟

۱-۳- پیشینه تحقیق:

اگر چه در بعضی از کتب ادبی در بخش‌هایی به استعاره و یا تحلیل محتوایی آن پرداخته شده است یا در بعضی موارد اشعار نادرپور در زمینه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است اما تحلیل ساختار استعاره، آن هم در اشعار نادرپور که مملو است از استعاره‌های مختلف با ساختارهای گوناگون در هیچ منبع و مأخذی یافته نشد. که مرکز اطلاعات و آمار علمی ایران و سایت‌های معتبر که پژوهش‌ها و پایان‌نامه‌های علمی در آن‌ها ثبت می‌شود نیز این ادعا را اثبات می‌کند.

اما کتب مختلفی در زمینه صور خیال و به خصوص استعاره و همینطور کتاب‌هایی با موضوع ساختارشناسی ادبی و مقالاتی در زمینه شناخت اشعار نادرپور وجود دارد که نگارنده به عنوان منبع و ماخذ کار خود قرار داده تا با استمداد از آن‌ها و تلفیق بار علمی آن‌ها با یکدیگر به سمت مسیر درست پژوهش و تحقیق خود راهنمایی شود.

با مطالعه کتبی که در این زمینه وجود دارد و با توجه به جدیدتر بودن علم شکل‌شناسی و ساختارشناسی و این دسته علمی که جدیداً مورد توجه پژوهشگران جوان قرار گرفته است؛ و طبق گواهی مرکز اطلاعات و آمار علمی ایران، می‌توان ادعا کرد که تحقیق مستقلی در این زمینه به انجام نرسیده است بنابراین نگارنده بررسی ساختار انواع استعاره را به عنوان موضوع رساله انتخاب کرده و به عنوان پژوهشی مستقل به آن پرداخته است.

۱-۴- فرضیه‌های تحقیق:

۱- نادر نادرپور از ساخت‌های مختلفی برای ایجاد استعاره‌های موجود در اشعارش استفاده کرده است که تعداد آن‌ها ممکن است به ۱۵ مورد هم برسد.

۲- گستردگی و تعدد انواع ساخت در استعاره‌های مکنیه نادرپور بیشتر از تعدد انواع ساخت در استعاره‌های مصرحه است.

۳- انواع استعاره‌ی فشرده همراه با صفت یا وابسته‌های دیگر، استعاره‌ی فشرده‌ندایی و نیز استعاره‌ی گسترده‌ی ندایی، استعاره‌ی گسترده‌ی مرتبط با فعل یا سایر اجزای جمله از نمونه ساخت‌های به‌کار رفته در شعر نادر پور است.

۴- انسان و طبیعت دو جز لاینفک در استعاره‌های نادرپور هستند که دائماً با هم در رابطه می‌باشند و اگر نادرپور یکی از این دو عنصر به‌عنوان ارکان استعاره استفاده نکرده باشد در پس زمینه ذهنش نظری به آن داشته و پندارش را بر اساس آن بنا کرده است.

۱-۵- روش تحقیق:

روش تحقیق نگارنده در انجام این تحقیق استقرایی و ابزار گردآوری اطلاعات متکی بر مطالعه کتب و فیش برداری بود. تحلیل‌های صورت گرفته در هر بخش با توجه به بکر بودن موضوع و عدم تدوین منبعی مشابه در این زمینه بیشتر بر اساس تحلیل‌های شخصی نگارنده بوده است. روش کار بدین صورت بود که در ابتدا چند دفتر از دفترهای نادرپور مورد مطالعه قرار گرفت تا آشنایی بیشتری با سبک اشعار وی و نوع استعاره‌هایش صورت پذیرد. همزمان با مطالعه دفترهای نادرپور و آشنا شدن با آن‌ها مطالعاتی در زمینه استعاره و انواع آن و همین‌طور ساخت‌های مختلفی که می‌توان در ایجاد استعاره از آن‌ها استفاده کرد صورت گرفت. با جمع‌بندی اطلاعات و یافتن محورهای اصلی بحث فیش‌برداری از اشعار نادرپور آغاز شد و هر استعاره‌ای که در اشعار نادرپور به چشم می‌خورد در فیش‌ها گنجانده شد. تهیه فیش‌ها بر اساس استعاری بودن صورت گرفت و انواع ساخت‌ها در تهیه استعاره نقشی نداشت. بعد از تهیه فیش‌های مورد نظر نگارنده به دسته‌بندی انواع فیش‌ها براساس مصرحه و مکنیه بودن این استعاره‌ها پرداخت. بعد از جدا کردن انواع استعاره مصرحه از مکنیه هر کدام از آن‌ها به‌طور

مستقل دسته‌بندی شد. این بار دسته‌بندی بر اساس انواع ساخت‌هایی که نادرپور در استعاره‌ها به کار گرفته بود صورت پذیرفت و بر طبق آن استعاره‌های مصرحه ۴ به دسته و استعاره‌های مکنیه به ۱۰ دسته تقسیم شدند که در خلال رساله انواع آن به همراه مثال‌های برجسته‌تر ذکر شده است.

در ادامه کار مطالعاتی حول محور ارکان به کار رفته در استعاره‌های نادرپور و نیز پندار گرایی و هنجار‌گریزی معنایی صورت پذیرفت که بر اساس آن‌ها بخش‌های نهایی رساله تدوین و گردآوری شد و برای اثبات موضوعات ذکر شده در این بخش‌ها مثال‌هایی هم از دفترهای شعر نادرپور ضمیمه آن‌ها گردید.

۱-۶- اهداف تحقیق:

نگارنده این تحقیق قصد دارد با جستجو در اشعار نادرپور و بررسی ساختار استعاره در آن‌ها زمینه ظهور و جلوه‌گری این ساخت‌ها و نوع ارتباطی را که این ساخت‌ها با متن برقرار کرده‌اند و در زیبایی‌سازی آن موثر بوده‌اند بررسی نماید. و از طرفی عوامل و عناصری که این ساخت‌ها را به وجود آورده‌اند در ضمن نقد کلی مورد تفحص قرار دهد. در نهایت تحلیل این ساخت‌ها و انواع آن‌ها در استعاره‌های مختلف انجام شده است به امید این که این پژوهش بتواند راهگشایی برای سایر پژوهشگران و منتقدان ادبی این فرهنگ باشد.

۱-۷- کلیات:

۱-۷-۱- استعاره:

استعاره در لغت مصدر باب استفعال است یعنی عاریه خواستن سخنی را به جای سخن دیگر. استعاره یکی از صنایع معنوی شعر است که شاعر با استفاده از آن واژه‌ای را به علاقه مشابهت به جای واژه دیگر به کار می‌برد.

«استعاره از طرفی با صنعت مجاز در ارتباط است یعنی هر جا مجاز به علاقه مشابهت صورت بگیرد در واقع از صنعت استعاره استفاده شده است؛ و از طرف دیگر با تشبیه مرتبط است یعنی از دل تشبیه بیرون می‌آید بدین معنی که اگر در جمله تشبیهی وجه شبه و ادات تشبیه حذف شود به نحوی که تنها مشبه به یا مشبه باقی بماند به آن استعاره می‌گویند. پس می‌توان گفت ژرف ساخت هر استعاره یک جمله تشبیهی می‌باشد.»^۱

به عبارتی «یکی از ترفندهای شاعرانه که سخنور به یاری آن می‌کوشد تا سخن خودش را هر چه بیشتر در ذهن مخاطب جاگیر گرداند، استعاره است. استعاره دامی است تنگ‌تر و نهان‌تر از تشبیه که سخنور در برابر خواننده یا شنونده خود می‌گسترده. از این روی پروردگی هنری و ارزش زیبایی‌شناختی آن از تشبیه بیشتر است. زیرا ذهن مخاطب را بیشتر به شگفتی در می‌آورد و به درنگ در سخن بر می‌انگیزد. بدین سان سخنور بر پیوند و آمیختگی ذهن مخاطب با سخن بیشتر در خواهد افزود و او را بیشتر در آفرینش هنری با خود دمساز و هنباز خواهد کرد. پس استعاره با کارایی و ماندگاری فزون‌تری در یاد او جای خواهد گرفت و سخنور به آرمان هنری خویش که پیوند ژرف‌تر و پایدارتر خواننده یا شنونده است با سخن است، نزدیک‌تر خواهد شد، پس در استعاره معنای راستین واژه فرو نهاده شده است و سخنور واژه را تنها در معنای هنری آن به کار برده است از این رو استعاره را می‌توان گونه‌ای از «مجاز مرسل»

شمرده. زیرا مجاز نیز مانند استعاره آن است که واژه در معنای ادبی و هنری‌اش به کاربرده شود.^۲

در استعاره نام و عنوان اصلی از شی جدا می‌شود و چنان عمل می‌شود که گویی اسمی ندارد و نام دیگری به خود می‌پذیرد و تشبیه که قصد اصلی سخنور بوده در دل می‌ماند. فضیلت استعاره در این است که در هر لحظه می‌تواند بیان را صورت تازه‌ای ببخشد و از یک واژه چندین فایده حاصل کند. از خصوصیات دیگر استعاره یکی این است که معنای بسیار را در لفظ اندک نشان می‌دهد و از یک صدف، چندین مروارید بیرون می‌آورد.

«نظر ارسطو در مورد استعاره با ذکر این نکته که «آنچه در بیشتر عبارتهای بلاغی انگیزه مسرت است منشأ آن استعاره است و مقداری ابهام و پیچیدگی که مخاطب بعداً آن را در می‌یابد» در فن خطابه ارسطو نقل شده است.^۳

«در استعاره دو اصل رعایت می‌شود: نخست اینکه استعاره بر پایه اصول تشبیه استوار است و در درجه اول به مقایسه شباهت‌های بین دو یا چند چیز می‌پردازد. دوم اینکه نقش استعاره بیش از آنکه القای معانی باشد، القای سبک بیان و توجه به جنبه‌های زیبایی‌شناختی زبان است.^۴ به هر حال می‌توان گفت که استعاره و مجاز مهم‌ترین پدیده‌های زبانی هستند که در چارچوب علوم شناختی معنا و مفهوم جدیدی پیدا کرده‌اند. این دو صنعت و به خصوص استعاره در زبان‌شناسی سنتی صرفاً ابزاری برای زیبایی‌تعبیر زبانی بوده‌اند اما در چشم انداز جدید این علوم هر دو، جزء اساسی تفکر بشر و بلکه وجه و بعد بنیادی آن هستند چرا که اصولاً تفکر بشر استعاری است.

«استعاره به نظر بسیاری از اندیشمندان یک ابزار زبانی است. زبان یک صورت اصلی دارد که حقیقت نام دارد و در مقابل صور فرعی و ثانوی دارد که شامل استعاره و سایر انواع مجاز می‌شود. چرا که استعاره یکی از انواع مجاز است.

زبان شناسان دیدگاه‌های مختلفی درباره استعاره دارند. حتی از زمان ارسطو هم تحلیل ماهیت استعاره اهمیت خاصی داشته است. مشهورترین دیدگاهی که در این زمینه مطرح شده است نظریه جایگزینی است. طبق این نظریه زبان دو صورت مختلف دارد: یکی صورت تحت اللفظی که صورت اصلی زبان است و دیگر صورت استعاری که صورت ثانوی و تحریف شده آن است. عبارتهای استعاری جایگزین عبارتهای تحت اللفظی می‌شوند که همان معنا را دارند. در مقابل در زبان شناختی، استعاره صورت ثانوی و تحریف شده زبان به شمار نمی‌آید و به معانی واژه‌ها مربوط نمی‌شود بلکه به نحوه مفهوم‌سازی مربوط می‌شود و نوعی فعالیت تعبیری است که در واقع استعاره صورت بنیادین زبان به شمار می‌رود.⁵

نکته آخر و در واقع آخرین تعبیر از استعاره را می‌توان چنین قلمداد کرد: «زبان انسان دارای دو سطح زیرین و زبرین است این دو سطح با دو زبان حال (زبرین) و زمان قال (زیرین) عرفای ما همانندی زیادی دارد. سطح زیرین با کمک سطح زبرین محیط پیرامونی و اطلاعات تاریخی و تجربه‌های شخصی تعبیر می‌شود و به طور طبیعی این تفسیرها توسط افراد مختلف می‌تواند متفاوت باشد و بد فهمی زیادی ایجاد کند. یکی از این بدفهمی‌ها بود که باعث شد منصور حلاج به دار آویخته شود. گفته‌اند که بایزید بسطامی مجبور شد که در عمر خود هفت بار بسطام را ترک کند؛ که این نتیجه یکی از این بدفهمی‌ها بود.

کلام معمولی از دو بخش تشکیل می‌شود. بخشی از آن معنای نهفته را در بر دارد و بخش دیگر به قول معروف بی‌گناه است و محیط پیرامونی را تشکیل می‌دهد.⁶

۱-۷-۲- نادر نادرپور:

نادر نادرپور فرزند ارشد خانواده‌ی نادرپور در نیمه شبی طوفانی میان پانزدهم و شانزدهم خرداد ماه ۱۳۰۸ هجری خورشیدی (6/June/1929) در تهران از پدر و مادری فرهنگ دوست تولد یافت. همانطور که خود این شاعر توانمند نیز در شعری دو پیکر که سروده‌ی خودش می‌باشد

این تاریخ را به صورت شاعرانه و با مهارتی تمام ذکر کرده است. پدرش «تقی میرزا» از نوادگان «رضا قلی میرزا» (فرزند ارشد نادرشاه افشار)، نقاشی زبر دست و مردی ادیب بود و همو بود که نوجوانی و جوانی نادر را با ادبیات خصوصاً شعر کلاسیک ایران گره زد به گونه‌ای که نادرپور در سن سیزده سالگی بخش عمده‌ای از شعر کلاسیک ایران را مطالعه کرده و اشعار خودش نیز که به سبک کلاسیک می‌سرود، در مجلات ادبی وقت چاپ و منتشر می‌شد. نادرپور در سن چهارده سالگی پدرش را از دست داد. مادر وی نیز نوازنده تار بود و به مدد هنرش توانست به پرورش درک موسیقایی نادرپور کمک شایانی کند.

نادرپور تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در تهران گذراند. نوجوانی و جوانی‌اش با علاقه و توجه به ادبیات و شعر سرودن، چهره گرفت. چاپ نخستین شعرش نیز به اواخر دوره دبیرستان مربوط می‌شود که با تأیید ستایش آمیز «احسان طبری» در «ماهنامه مردم» همراه شد. در دوره جوانی در کنار سرودن شعر به فعالیت‌های سیاسی پرداخت و عضو سازمان جوان حزب توده شد. هر چند اندکی بعد همراه چند تن از هم‌سالان هم‌فکرش به انشعابیون حزب توده (گروه خلیل ملکی) پیوست با این حال دیری نپایید که از سیاست کناره‌گفت و پرداختن به شعر را ترجیح داد.

در سال ۱۳۲۶ با «شهلا هیربد» ازدواج کرد که ثمره این ازدواج تنها فرزندش «پوپک» بود که در تیرماه ۱۳۲۸ به دنیا آمد. نادرپور و هیربد در سال ۱۳۳۰ از یکدیگر جدا شدند.

پس از اخذ مدرک دیپلم برای ادامه تحصیل در رشته زبان و ادبیات فرانسه عازم پاریس شد و پس از اخذ مدرک لیسانس در این رشته از دانشگاه سوربن به تهران بازگشت. سال ۱۳۴۳ برای تکمیل مطالعات و آکادمیک نمودن اطلاعات خود در رشته زبان و ادبیات ایتالیایی به شهرهای رم و پروچای ایتالیا سفر کرده و به تحصیل این رشته پرداخت. در آخرین دهه ۵۰ نادرپور تصمیم گرفت برای ادامه زندگی به پاریس نقل مکان کند و به همین منظور تهران را به مقصد

پاریس ترک کرد و تا سال ۱۳۶۵ در آن دیار ماند. در طول اقامتش در پاریس «ژاله بصیری» را که از سال ۱۳۳۹ وی را می‌شناخت، ملاقات کرد. این دو در شهریور ماه سال ۱۳۵۳ با یکدیگر ازدواج کردند این ازدواج تاثیر شگرفی بر احوال روحی نادرپور که در غرب می‌زیست گذاشت و دید تازه‌ای نسبت به زندگی وی ایجاد کرد. برای مدت هفده سال ژاله فراتر از یک همسر و مصاحب نادرپور در غرب بود. نادرپور بسیاری از اشعارش از جمله «گفتگویی در تاریکی» را به ژاله تقدیم کرده است. همچنین مجموعه آخرش را این گونه توصیف می‌کند: «به عزیزترین‌هایم: ژاله و پوپک».

در بهار سال ۱۳۶۵ به دعوت بنیاد فرهنگ ایران در بوستون عازم آمریکا شد و پس از آن در آمریکا سکونت گزید و در آستانه هفتادمین سال عمر، روز جمعه ۲۹ بهمن ماه، سال ۱۳۷۸، ساعت ۱۱:۰۰ صبح در منزل شخصی‌اش در لس‌آنجلس درگذشت و همان جا به خاک سپرده شد.

از جمله فعالیت‌های نادرپور علاوه بر رودن شعر به این موارد می‌توان اشاره کرد: همکاری با فریدون توللی و در انتشار هفته نامه «شرق میانه» در سال ۱۳۲۷، همکاری مجدد او با توللی از سال ۱۳۳۰ تا ۱۳۳۲ و گردآوری صفحات شعر ماهنامه «علم و زندگی» که به سر دبیری جلال آل احمد منتشر می‌شد و سر دبیری ماهنامه «نقش و نگار» سال ۱۳۳۸ نادرپور در انجمن ایران و آمریکا شب شعری با حضور منوچهر آتشی، سیاوش کسرای و محمد زهری تشکیل داد. از این شب شعر، به عنوان یکی از نخستین شب شعرهای رسمی شعر نو یاد شده است. در سال ۱۳۴۲ نادرپور به همراه مهدی اخوان ثالث به شورای نویسندگان رادیو ملحق شد و از سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۷ سمت سرپرستی گروه «ادب امروز» در رادیو و تلویزیون ملی ایران را عهده‌دار بود و به این ترتیب رادیو و تلویزیون را با شعر نو آشتی داد. پس از عزیمت به پاریس در سال ۱۳۵۹ به عضویت افتخاری اتحادیه نویسندگان فرانسه برگزیده شد و در مجامع عمومی و